

Az iparjogvédelmi oltalmi formák és a HIR-gyűjtemény*

Szabó Ágnes

Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest

Érkezett: 2003. március 20.

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 1998-ban indította el a „Hagyományok-Ízek-Régiók” programot. E program keretében jött létre a 300 hagyományos és tájjellegű termékből álló Gyűjtemény. A Gyűjteménybe tartozó termékeket számos iparjogvédelmi oltalmi forma érintheti. A Gyűjteménybe tartozó édesipari termékek, fűszerek, ízesítők, húskészítmények, italok, olajok, tejtermékek és ásványvizek közül számos rendelkezik már védjegyoltalommal, földrajzi árujelzővel, illetve mintaoltalommal.

E dolgozat keretében kerülnek áttekintésre a Gyűjteménybe tartozó termékeket érintő egyes oltalmi formákra, a szabadalomra, a védjegyekre és földrajzi árujelzőkre, valamint a formatervezési mintaoltalomra vonatkozó főbb szabályok.

A Magyar Szabadalmi Hivatal a szellemi tulajdon védelmének országos hatáskörű szerve. A Hivatal többek között az 1. táblázat szerinti következő iparjogvédelmi oltalmi formák ügyeit intézi.

1. táblázat: Főbb iparjogvédelmi oltalmi formák

Oltalmi forma	Jogsabályi alap
Találmányok szabadalmi oltalma	A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény
Formatervezési mintaoltalom (a 2002. január 1. előtti ipari mintaoltalom)	A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Korábban: Az ipari minták oltalmáról szóló 1978. évi 28. törvény erejű rendelet)
Védjegyoltalom	A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény
Földrajzi árujelzők oltalma	A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény

* Az EOQ MNB 2002. május 15-én az FVM-ben tartott rendezvényén elhangzott előadás kézírata alapján.

Valamennyi oltalmi formában a lajstromozás a Hivatal hatáskörébe tartozik. A lajstromozás iránti kérelmet a vonatkozó alaki szabályoknak megfelelően a Hivatalban kell benyújtani. Az egyes oltalmi formákban az eljárásért bejelentési díjat kell fizetni. Szabadalmi oltalom esetén a szabadalmasnak az oltalom fenntartásáért meg kell fizetnie a jogszabályban előírt fenntartási díjat is. A védjegyoltalom, a földrajzi árujelző oltalma és a formatervezési mintaoltalom esetén azonban csak a jogszabályban előírt bejelentési díjat kell megfizetni.

Az egyes iparjogvédelmi oltalmi formák biztosítják a jogosult részére az adott oltalom tárgyának kizárólagos hasznosítási jogát.

1. Szabadalmi oltalom

A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény alapján szabadalmazható minden új, feltalálói tevékenységen alapuló, iparilag alkalmazható találmány, növényfajta és állatfajta. A törvény külön részben és eltérően szabályozza a szabadalmazható találmányok, valamint a növényfajták és állatfajták szabadalmi oltalmának feltételeit. A növényfajták szabadalmi oltalmának feltételei, a szabadalmi oltalom terjedelme és ideje eltérnek az ipari találmányokra vonatkozó szabályoktól. Az eltéréseket az 2. táblázat szemlélteti.

2. Védjegyek és földrajzi árujelzők

A védjegy az egyik legfontosabb árujelző, amely az egyes áruk és szolgáltatások azonosítására, egymástól való megkülönböztetésére, a fogyasztók tájékoztatásának elősegítésére szolgál. Ezért a védjegy a vállalkozói jó hírnév, a piaci elismertség és tekintély hordozója

A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló szabályokat az 1997. évi XI. törvény tartalmazza. A védjegyoltalomban részesülő megjelölés lehet:

- szó, szóösszetétel, beleértve a személyneveket, és a jelmondatokat,
- betű, szám,
- ábra, kép,
- sík vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy csomagolás formáját,
- szín, színösszetétel, fényjel, hologram,
- hang, valamint
- a felsorolt egyes megjelölések összetétele.

Speciális védjegyfajta az együttes védjegy és a tanúsító védjegy

Az **együttes védjegy** olyan védjegy, amely valamely társadalmi szervezet, közttestület vagy egyesülés tagjainak áruit vagy szolgáltatásait különbözteti

meg mások áruitól vagy szolgáltatásaitól a minőség, a származás vagy egyéb tulajdonság alapján. Együttes védjegy esetén a megjelölés védjegyoltalomban részesülhet akkor is, ha kizárólag az áru vagy a szolgáltatás földrajzi származásának feltüntetéséből áll. A védjegyjogosult társadalmi szervezet, közttestület vagy egyesülés tagsága csak a védjegy használatára jogosult a törvényben előírt követelményeknek megfelelő szabályzat szerint.

A **tanúsító védjegy** meghatározott minőségű vagy egyéb jellemzőjű árukat e minőségük vagy jellemzőjük tanúsításával különböztet meg más áruktól vagy szolgáltatásoktól. A tanúsító védjegy jogosultja maga nem használhatja a tanúsító védjegyet, hanem annak használatát engedélyezi a szabályzatban előírt minőségi követelményeknek vagy egyéb jellemzőknek megfelelő árukkal vagy szolgáltatásokkal kapcsolatban.

2. táblázat: Ipari találmányok és növényfajták szabadalmi szabályai

	Ipari találmányok	Növényfajták
A szabadalmi oltalom feltétele	Újdonság, feltalálói tevékenységen alapuló és iparilag alkalmazható találmány.	Megkülönböztethető, egynemű, állandó, új és lajstromozható fajtanévvel rendelkező növényfajta.
A szabadalmi oltalom időtartama	A végleges szabadalmi oltalom a bejelentés napjától számított 20 évig tart. A bejelentés közzétételétől az oltalom megadásáig a találmány ideiglenes oltalom alatt áll.	A szabadalom megadásától számítva - szőlők és fák esetében 18 év, - egyéb növényfajták esetében 15 év.
A szabadalmi oltalom terjedelme	A szabadalmi oltalom terjedelmét az igénypontok határozzák meg. Az igénypontokat a leírás és a rajzok alapján kell értelmezni.	A szabadalmas kizárólagos hasznosítási joga arra terjed ki, hogy a) a növényfajta szaporító anyagát – ilyenként – kereskedelmi forgalomba hozatal céljára előállítsa, eladásra felkínálja vagy kereskedelmi forgalomba hozza; b) a növényfajta ismételt felhasználja egy másik növényfajta kereskedelmi forgalomba hozatal céljára való előállításához; c) a nem szaporító anyagként forgalomba hozott dísznövényt kereskedelmi forgalomba hozatal céljára szaporító anyagként felhasználja.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek vonatkozásában jelentős tanúsító védjegy a „KIVÁLÓ MAGYAR ÉLELMISZER” színes ábrás tanúsító védjegy.

A védjegyoltalom iránti bejelentés

A védjegyoltalom iránti bejelentési kérelmet a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz kell benyújtani. Egy bejelentésben csak egy megjelölés védjegykénti lajstromozását lehet kérni. A borosüvegeken lévő nyak-, has-, és hátcímkék védjegyoltalma egy bejelentésben igényelhető. A védjegybejelentésnek többek között tartalmaznia kell a bejelentő nevét és címét, több bejelentő esetén az igényjogosultság arányát, a megjelölést, amelynek oltalmát kérik, valamint az árujegyzéket.

A védjegyoltalom terjedelme szempontjából jelentős az árujegyzék pontos meghatározása. Az árujegyzék elkészítésénél figyelembe kell venni a gyári vagy kereskedelmi védjegyekkel ellátható termékek nemzetközi osztályozására vonatkozó nemzetközi egyezményt, az ún. Nizzai Megállapodást. Ez azt jelenti, hogy az egyes árukat, illetve szolgáltatásokat a Nizzai Megállapodás szerinti osztályoknak megfelelően kell csoportosítani az osztályok számának feltüntetésével. A Nizzai Megállapodás 34 áruosztályt és 8 szolgáltatási osztályt tartalmazott. 2002. január 1. napjától a Nizzai osztályozás 8. kiadását kell alkalmazni. A leglényegesebb változás, hogy a 42. (szolgáltatási) osztály helyett az új 42., 43., 44. és 45. osztályokba kell besorolni az oltalmazni kért tevékenységeket.

A HÍR-gyűjteménybe tartozó termékeket a 29 – 33. áruosztályokba lehet sorolni (3. táblázat). A bejelentők ezeken az osztályokon kívül igényelhetik más áru-, illetve szolgáltatási osztályokban is az oltalmat.

2001. évben az élelmiszerelőállítók, illetve forgalmazók közül a 4. táblázatban felsorolt bejelentők tették a legtöbb bejelentést védjegyoltalom iránt. A védjegybejelentés benyújtása önmagában még nem jelent védjegyoltalmat. A védjegyoltalom a bejelentés napjára visszaható hatállyal a lajstromozáskor keletkezik. A védjegy lajstromozására a bejelentést követő alaki és érdemi vizsgálat után kerülhet sor (5. táblázat). A lajstromozott védjegy Magyarország területére nyújt oltalmat.

A védjegyek nemzetközi lajstromozása

Magyarország 1909. óta részese a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó Madridi Megállapodásnak. A Madridi Megállapodás, illetve az azt kiegészítő 1989-ben aláírt Madridi Jegyzőkönyv alapján a Magyar

Szabadalmi Hivatalnál benyújtott bejelentéssel – a bejelentő által kiválasztott tagállamokban (összesen 69 tagállamban) – lehet nemzetközi védjegyoltalmat kérni.

3. táblázat: A lajstromozott védjegyek száma az említett áruosztályokban

Osztály sorszáma	Az osztályba tartozó áruk	Lajstromozott védjegyek száma
29	Hús, hal, baromfi- és vadhús; húskivonatok; tartósított, szárított és főzött gyümölcsök és zöldségek; zselék és lekvárok(dzsemek), kompótok; tojás; tej és tejtermékek; étkezési olajok és zsírok.	2628
30	Kávésző, tea, kakaó, cukor, rizs, tápióka, szágó, kávépótlószerke; lisztek és más gabona készítmények, kenyér, péksütemények és cukrászsütemények, fagylaltok; méz melaszszirup; élesztő, sütőporok; só, mustár; ecet, fűszeres mártások, fűszere; jég.	3748
31	Mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti termékek és magok, amelyek nem tartoznak más osztályokba; élő állatok; friss gyümölcsök és zöldségek; vetőmagok, élő növények és virágok; tápanyagok állatok számára; maláta.	1146
32	Sörök; ásványvizek és szénsavas vizek és egyéb alkoholmentes italok; gyümölcsitalok és gyümölcslevek; szörpök és más készítmények italokhoz.	2061
33	Alkoholtartalmú italok (a sörök kivételével).	2000

A védjegyek nemzetközi lajstromozása

Magyarország 1909. óta részese a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó Madridi Megállapodásnak. A Madridi Megállapodás, illetve az azt kiegészítő 1989-ben aláírt Madridi Jegyzőkönyv alapján a Magyar Szabadalmi Hivatalnál benyújtott bejelentéssel – a bejelentő által kiválasztott tagállamokban (összesen 69 tagállamban) – lehet nemzetközi védjegyoltalmat kérni.

A közösségi védjegy az Európai Unió egész területére nyújt oltalmat. Az Európai Közösség Harmonizációs Hivatalánál magyar bejelentők jelenleg is benyújthatnak közösségi védjegy oltalom iránti igényt, mivel Magyarország tagja a Párizsi Unió Egyezménynek.

**4. táblázat: 2001. évben legtöbb védjegybejelentést
tévő gazdálkodó szervezetek**

Bejelentő	Bejelentések száma
Unilever N. V	39
Győri Keksz Kft.	23
Spar Magyarország Kereskedelmi Kft.	20
Kometa 99 Élelmiszeripari Kft.	19
Borsodi Sörgyár Rt.	16
Detki Keksz Édesipari Kft.	16
Zwack Unicumlikőripari és Kereskedelmi Rt.	16
Tolnatej Tolna Megyei Tejipari Rt.	16
Győri Likőrgyár	15
Plus Élelmiszer Diszkont Kft.	12
Univer Kereskedelmi, Ipari és Gazdaszövetkezet	11
Reálhungária Élelmiszer Kereskedelmi és Szolgáltató Rt.	11
Pepsico, Inc.	11
Herz Szalámigyár Rt.	10
Sara Lee Kávé és Tea Élelmiszer Feldolgozó, Csomagoló Kft.	10
Starbucks Coffee Company	9
Coca Cola Company	9

5. táblázat: Védjegyoltalom főbb tulajdonságai

Az oltalom feltételei	Grafikailag ábrázolható. Megjelölés, amely alkalmas arra hogy valamely árut és szolgáltatást megkülönböztessen mások áruitól vagy szolgáltatásaitól.
Az oltalom időtartama	A bejelentés napjától számított 10 évig tart.
Megújítás	Az előző oltalomi idő lejáratát követő naptól kezdődő további 10-10 éves időtartamokra.
Az oltalom tartalma	A védjegyjogosult kizárólagos használati joggal rendelkezik, amelynek alapján bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében - a védjegy árujegyzékében szereplő árukkal, illetve szolgáltatásokkal azonos árukon és szolgáltatásokon a védjeggyel azonos megjelölést használ, - a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk vagy szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt a védjeggyel összetéveszhető megjelölést használ, - a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplőkkel nem azonos vagy azokhoz nem hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban használ, feltéve hogy a védjegy belföldön jóhírnevet élvez és a megjelölés használata sértené vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztető képességét vagy jóhírnevét.

**6. táblázat: A legtöbb lajstromozott védjeggyel rendelkező
élelmiszerelőállító szervezetek**

Bejelentő	Lajstromozott védjegyek száma
Unilever N.V.	285
Stollwerck-Budapest Édesipari Kft.	163
Borsodi Sörgyár Rt.	148
Sweet Point Édesipari Kft.	140
Société Des Produits Nestlé S.A.	112
Hungarovin Borgazdasági és Kereskedelmi Rt.	102
Zwack Unicum Likőripari és Kereskedelmi Rt.	101
Győri Keksz Kft.	63
Unilever Magyarország Kft.	62
Győri Likőrgyár Rt.	61
Várda-Drink Szeszipari Rt.	60
Kraft Foods Hungária Kft.	58
Pick Szeged Szalámigyár és Húsüzem Rt.	57
The Coca-Cola Company	57
Buszesz Élelmiszeripari Rt.	53
Sara Lee Kávé és Tea Élelmiszer Feldolgozó Rt.	53

A földrajzi árujelzők oltalma

A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény szabályozza a földrajzi árujelzők oltalmának feltételeit is.

A földrajzi árujelző lehet eredetmegjelölés és földrajzi jelzés. Az eredetmegjelölés esetében a termék minősége, tulajdonságai és a földrajzi környezet között közvetlen és elválaszthatatlan kapcsolatnak kell lennie. A földrajzi jelzés esetében ez a kapcsolat esetleges a termék a természeti és emberi tényezőktől függetlenül köszönheti hírnevét és tulajdonságait a földrajzi környezetnek. A földrajzi árujelző főbb szabályait a 7. táblázat tartalmazza.

A földrajzi árujelzők lajstromozásával kapcsolatban lényeges szabály, hogy a földrajzi árujelző bejelentője nem szerez kizárólagos jogosultságot a földrajzi árujelzőre. A lajstromozott földrajzi árujelző használatára az adott földrajzi területen az elfogadott termékleírásban foglalt feltételeknek

megfelelő terméket előállító valamennyi termelő jogosult. Ezért célszerű, ha a termelők közössége tesz bejelentést.

7. táblázat: A földrajzi árujelző főbb szabályai

Az oltalom feltétele	Földrajzi jelzés: valamely táj, helység, kivételes esetben ország neve, amelyet az e helyről származó – a meghatározott földrajzi területen termelt, feldolgozott, illetve előállított – olyan termék megjelölésére használnak, amelynek különleges minősége, hírneve vagy egyéb jellemzője lényegileg ennek a földrajzi származásnak tulajdonítható. Eredetmegjelölés: valamely táj, helység, kivételes esetben ország neve, amelyet az e helyről származó – a meghatározott földrajzi területen termelt, feldolgozott, illetve előállított – olyan termék megjelölésére használnak, amelynek különleges minősége, hírneve vagy egyéb jellemzője kizárólag vagy lényegében az adott földrajzi környezet, az arra jellemző természeti és emberi tényezők következménye.
Az oltalom időtartama	Az oltalom a lajstromozáskor keletkezik a bejelentés napjára visszahatató hatállyal. Az oltalom korlátlan ideig tart.
Az oltalom terjedelme	A jogosultnak kizárólagos joguk van a földrajzi árujelző használatára. A földrajzi árujelzőt csak a jogosultak használhatják, arra másnak használati engedélyt nem adhatnak.

A mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek földrajzi árujelzői csak akkor részesülhetnek oltalomban, ha a termékek megfelelnek a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi árujelzőinek oltalmára vonatkozó részletes szabályokról szóló 87/1998 (VI. 6.) Korm. rendeletben szabályozott termékleírásnak és ellenőrzési feltételeknek is.

A HÍR-gyűjteménybe tartozó termékek közül lajstromozott földrajzi árujelzővel rendelkezik a Kecskeméti barackpálinka, a Szatmári szilvapálinka, a Szabolcsi almapálinka, a Kalocsai fűszerpaprika őrlemény, a Csabai kolbász, a Gyulai kolbász, a Makói hagyma.

3. Formatervezési mintaoltalom

A formatervezési minták oltalmára vonatkozó szabályokat, a 2002. január 1. napján hatályba lépett 2001. évi XLVIII. törvény tartalmazza. Az új törvény formatervezési mintának nevezi a korábbi jogszabály szerinti ipari mintát.

A minta oltalmazhatóságának két alapfeltétele az újdonság és az egyéni jelleg. Az újdonság és az egyéni jelleg megítéléséhez az oltalom iránt

benyújtott mintát, annak elsőbbségi időpontja előtt nyilvánosságra jutott mintákhoz kell viszonyítani. Nyilvánosságra jutottnak kell tekinteni azokat a közzétett mintákat, amelyekhez a szakmai körök kellő körültekintéssel bármikor hozzájuthatnak. A minta vagy azzal azonos minta nem juthat nyilvánosságra az elsőbbség időpontját megelőzően.

8. táblázat: Formatervezési mintaoltalom főbb szabályai

Az oltalom feltételei	Új és egyéni jellegű formatervezési minta.
Az oltalom időtartama	A végleges mintaoltalom a bejelentés napjától számított 5 évig tart. A bejelentés közzétételétől az oltalom megadásáig a minta ideiglenes oltalom alatt áll.
Megújítás	Az előző oltalmi idő lejáratát követő naptól kezdődő további 5-5 éves időtartamokra. A mintaoltalmat legfeljebb négyszer lehet megújítani. A mintaoltalom a bejelentés napjától számított 25 év elteltével nem újítható meg.
Az oltalom tartalma	A formatervezési mintaoltalom jogosultjának kizárólagos joga van a minta hasznosítására és ennek alapján bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül hasznosítja a mintát. Hasznosításnak minősül különösen - a minta szerinti termék előállítás, használata, forgalomba hozatala, valamint - forgalomba hozatalra felkínálása, behozatala, kivitele és e célokból való raktáron tartása.

A kiélezett piaci versenyben a termelőknek alapvető érdeke, hogy a fogyasztók tájékoztatása és saját termékeik védelme érdekében megismerjék a különböző iparjogvédelmi oltalmi formákban rejlő lehetőségeket. Egy bejelentés megtétele előtt célszerű kutatást végezni, hogy az adott találmány, növényfajta, megjelölés, forma, illetve földrajzi árujelző oltalomképes-e, illetve nem rendelkezik-e már más oltalommal vagy korábbi elsőbbséggel. Ehhez segítséget nyújt a Magyar Szabadalmi Hivatal Ügyfélszolgálat. Az iparjogvédelmi formákkal kapcsolatban tájékozódni lehet a Hivatal honlapján is: www.mszh.hu.